

**PORTOFOLIUL ELEVULUI
GENUL EPIC**

DANIELA IVAN

**PORTOFOLIUL ELEVULUI
GENUL EPIC**

EDITURA UNIVERSITARĂ
București, 2012

Colecția PREUNIVERSITARIA

Referent științific: Conf. univ. dr. Aida Todî

Redactor: Gheorghe Iovan

Tehnoredactor: Ameluța Vișan

Coperta: Angelica Mălăescu

Editură recunoscută de Consiliul Național al Cercetării Științifice (C.N.C.S.)

Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a României

IVAN, DANIELA

Portofoliul elevului : genul epic / Daniela Ivan. –

București : Editura Universitară, 2012

Bibliogr.

ISBN 978-606-591-578-7

821.135.1.09

DOI: (Digital Object Identifier): 10.5682/9786065915787

© Toate drepturile asupra acestei lucrări sunt rezervate, nicio parte din această lucrare nu poate fi copiată fără acordul Editurii Universitare

Copyright © 2012

Editura Universitară

Director: Vasile Muscalu

B-dul. N. Bălcescu nr. 27-33, Sector 1, București

Tel.: 021 – 315.32.47 / 319.67.27

www.editurauniversitara.ro

e-mail: redactia@editurauniversitara.ro

Distribuție: tel.: 021-315.32.47 / 319.67.27 / 0744 EDITOR / 07217 CARTE

comenzi@editurauniversitara.ro

O.P. 15, C.P. 35, București

www.editurauniversitara.ro

ARGUMENT

Cartea de față s-a realizat din dorința de a preîntâmpina dificultățile de receptare și interpretare a unor texte la prima vedere ale elevilor de liceu. În acest sens, conținuturile învățării au fost corelate cu un set de competențe specifice, prevăzute de *Programa de limba și literatura română*:

1. Utilizarea corectă și adecvată a limbii române în receptarea și producerea mesajelor, în diferite situații de comunicare;

2. Folosirea modalităților de analiză tematică, structurală și stilistică în receptarea diferitelor texte literare și nonliterare;

3. Argumentarea scrisă și orală a unor opinii în diverse situații de comunicare.

Ca material-suport, au fost folosite textele care se regăsesc în manualele școlare de clasa a X-a și a XI-a. (*basmul cult* – Ion Creangă, „Povestea lui Harap-Alb”, *povestirea* – Mihail Sadoveanu, „Hanu Ancuței” *nuvela istorică* – Costache Negruzzi, „Alexandru Lăpușeanul”, *nuvela fantastică* – Mircea Eliade, „La țigănci”, *romanul obiectiv* – Liviu Rebreanu, „Ion”, *romanul subiectiv* – Camil Petrescu, „Ultima noapte de dragoste, întâia noapte de război”, *romanul realist postbelic* – Marin Preda, „Moromeții”)

Această lucrare se dorește un instrument care să-i ajute pe elevi să-și formeze, în primul rând, competențe de comunicare necesare în abordarea unor texte la prima vedere, să-și fixeze conceptele operaționale prevăzute în *Programă*, oferindu-le, în același timp, și teste care să-i pregătească pentru examenul de bacalaureat.

Profesor,
Daniela Ivan

CUPRINS

1. Basmul cult	9
2. Povestirea	30
3. Nuvela istorică	47
4. Nuvela psihologică	71
5. Nuvela fantastică	89
6. Romanul interbelic - romanul obiectiv	102
7. Romanul realist - balzacian	119
8. Romanul subiectiv	138
9. Romanul postbelic - romanul realist-obiectiv	153

I.

BASMUL CULT

Ion Creangă, „Povestea lui Harap-Alb”

Testul nr. 1

Se dă textul:

„Fiul craiului atunci încalecă, și calul, scuturându-se, mai arată-se o dată tânăr, cum îi plăcea craiului, apoi face o săritură înapoi și una înaintea și se cam mai duc la împărăție, Dumnezeu să ne ție, că cuvântul din poveste, înainte mult mai este. Și merg ei o zi, și merg două, și merg patruzeci și nouă, până ce de la o vreme le intră cale în codru și atunci numai iaca ce le iese înainte un om spân și zice cu îndrăzneală fiului de crai:

- Bun întâlnișul, voinice! Nu ai trebuință de slugă la drum? (...)

- Poate să am, poate să n-am, zise fiul craiului, uitându-se țintă în ochii Spânului...

Mai merge el înainte prin codru cât merge, și, la o strâmtoare, numai iaca ce Spânul iar îi iese înainte, prefăcut în alte straie, și zise cu glas supțiratic și necunoscut:

- Bună calea, drumețele!

- Bună să-ți fie inima, cum ți-i căutătura! zise fiul craiului.

- Cât despre inima mea, s-o dea Dumnezeu oricui, zise Spânul oftând... Numai ce folos? Omul bun n-are noroc; asta-i știută; rogu-te, să nu-ți fie cu supărare, drumețele, dar fiindcă a venit vorba de-așa, îți spun, ca la un frate, că din cruda copilărie slujesc printre străini, și încaltea nu mi-ar fi ciudă, când n-aș vre să mă dau la treabă, căci cu munca m-am trezit. De ce te scumpești pentru numica toată și nu-ți iei o slugă vrednică, ca să-ți fie mână de ajutor la drum?

- Acum deodată încă tot nu, zise fiul craiului cu mâna pe buzduhan (...).

Și mergând el tot înainte prin codri întunecoși, de la un loc se închide calea și încep a i se încurca căările, încât nu se mai pricepe fiul craiului acum încotro să apuce și pe unde să meargă.

- Ptiu, drace! Iaca în ce încurcătură am intrat! (...) De ce mergi înainte, numai peste pustietăți dai; parcă a perit sămânța omenească de pe fața pământului. Îmi pare rău că n-am luat măcar spânul cel de-al doilea cu mine. Dacă s-a aruncat în partea mâne-sa, ce-i vinovat el? Tata așa a zis, însă, la mare nevoie, ce-i de făcut? vorba ceea: Rău-i cu rău, dar e mai rău fără de rău. Și tot horhăind el când pe o

cărare, când pe un drum părăsit, numai iaca ce iar îi iese Spânul înainte, îmbrăcat altfel și călare pe un cal frumos, și, prefăcându-și glasul, începe a căina pe fiul craiului:

- Sărmane omule, rău drum ai apucat! Se vede că ești străin și nu cunoști locurile pe aici. Ai avut mare noroc de mine, de n-ai apucat a coborî priporul ista, că erai prăpădit. Ia, colo devala, în înfundătura ceea, un taur grozav la mulți bezmetici le-a curmat zilele. Și eu, mai deunăzi, cât mă vezi de voinic, de-abia am scăpat de dânsul, ca prin urechile acului. Întoarce-te înapoi, ori, dacă ai de dus înainte, ie-ți în ajutor pe cineva. Chiar și eu m-aș tocmi la d-ta, dacă ți-a fi cu plăcere.

- Așa ar trebui să urmez, om bun, zise fiul craiului, dar ți-oiu spune drept: tata mi-a dat în grijă, când am pornit de-acasă, ca să mă feresc de omul roș, iară mai ales de cel spân, cât oiu pute'; să n-am de a face cu dânsii nici în clin, nici în mână, și dacă n-ai fi spân, bucuros te-aș tocmi.

- Hei, hei! călătorule. Dacă ți-i vorba de-așa, ai să-ți rupi ciorchinele umblând și tot n-ai să găsești slugă cum cauți d-ta, că pe-aici sunt numai oameni spâni. (...) Pesemne n-ai auzit vorba ceea: că, de păr și coate goale nu se plânge nimene. Și când nu sunt ochi negri, săruți și albaștri! Așa și d-ta: mulțamește lui Dumnezeu că m-ai găsit și tocmește-mă. Și dac-ai apuca o dată a te deprinde cu mine, știu bine că n-am să pot scăpa ușor de d-ta, căci așa sunt eu în felul meu, știu una și bună: să-mi slujesc stăpânul cu dreptate. Hai, nu mai sta la învoială, că mă tem să nu ne-apuce noaptea pe aici. Și când ai ave` încaltea un cal bun, calea-valea, dar cu smârțogul ista îți duc vergile.

- Apoi dă, Spânule, nu știu cum să fac, zise fiul craiului. Din copilăria mea sunt deprins a asculta de tată și tocmindu-te pe tine, parcă-mi vine nu știu cum. Dar, fiindcă mi-au mai ieșit până acum înainte încă doi spâni, și cu tine al treile, apoi mai-mi vine a crede că asta-i țara spânilor, și n-am încotro; mort-copt, trebuie să te ieu cu mine, dacă zici că știi bine locurile pe aici. Și din două vorbe, fiul craiului îl tocmește și după aceea pornesc împreună să iasă la drum, pe unde arată Spânul."

Cerințe:

1. Ce semnificație are pentru tine această scenă?

2. Identifică, în textul selectat, o *formulă* specifică basmului.

3. Selectează două modalități de a realiza *oralitatea stilului*, prezente în text.

4. Alcătuieste, în maximum 10 rânduri, portretul moral al Spânului, așa cum reiese din textul dat.

5. Exprimă-ți opinia despre necesitatea apariției Spânului în drumul lui Harap-Alb spre Împăratul Verde.

6. Alcătuieste, în 10 rânduri, portretul moral al lui Harap-Alb, așa cum reiese din textul dat.

7. De ce crezi că Harap-Alb acceptă tovărășia Spânului în drumul său spre Împăratul Verde?

8. Stabilește tipul de personaj întruchipat de Spân și prezintă-i evoluția până la sfârșitul basmului.

9. Evidențiază semnificația omului spân, atât ca personaj de basm, cât și ca personaj real.

10. Prezintă semnificațiile rătăcirii eroului în *pădurea-labirint*.

Testul nr. 2

Se dă textul:

„Iară fata împăratului Roș, în învâlmășagul acela, răpede pune capul lui Harp-Alb la loc, îl înconjură de trei ori cu smicele de măr dulce, toarnă apă moartă, să steie sângele și să se prindă pielea, apoi îl stropește cu apă vie, și atunci Harap-Alb îndată învie și, ștergându-se cu mâna la ochi, zice suspinând:

- Ei, da' greu mai dormisem!

- Dormeai tu mult și bine, Harap-Alb, de nu eram eu, zice fata împăratului Roș, sărutându-l cu drag și dându-i paloșul în stăpânire.

Și apoi, îngenunchind amândoi, dinaintea împăratului Verde își jurară credință unul altuia, primind binecuvântarea de la dânsul și împărăția totodată. După aceasta se începe nunta, ș-apoi, dă, Doamne, bine:

Lumea de pe lume s-a strâns de privea,

Soarele și luna din ceriu le râdea.

Ș-apoi fost-au pofțiți la nuntă: Crăiasa furnicilor, Crăiasa albinelor și Crăiasa zânelor, minunea minunilor din ostrovul florilor!

Și mai fost-au pofțiți încă: crai, crăiese, și-mpărați, oameni în samă băgați, ș-un păcat de povestariu, fără bani în buzunariu. Veselie mare între toți era, chiar și sărăcimea ospăta și bea!

Și a ținut veselie ani întregi, și acum mai ține încă; cine se duce acolo be' și mănâncă. Iar pe la noi, cine are bani bea și mănâncă, iară cine nu, se uită și rabdă.”

Cerințe:

1. Găsește câte un sinonim contextual pentru cuvintele: *învălmășagul*, *credință*, *ostrovul*, *păcat*.

2. Transcrie două elemente ale limbajului popular, înlocuindu-le cu echivalentele lor din limbajul cult.

a) _____

b) _____

3. Menționează modalitățile de realizare a oralității stilului, prezente în textul citat.

5. Notează *deznodământul* și *finalul* basmului.

6. Argumentează, în 4-5 rânduri, necesitatea *morții/învierii* lui Harap-Alb.

7. Dă exemple de două *formule finale* ale unui basm popular și compară-le cu formula basmului cult studiat. Evidențiază diferențele!

8. Evidențiază trei asemănări între basmul cult „Povestea lui Harap-Alb” și un basm popular.

a)

b)

c)

9. Prezintă simbolistica *apei vii* și *a apei moarte* în basm.

10. Exprimă-ți opinia cu privire la folosirea, în ultimele patru alineate, a conjuncției copulative *și*. Numește alte valori ale acestei conjuncții, exemplificând.

Testul nr. 3

Se dă textul:

„Și fiul craiului, văzând că nu-i lucru de șagă, se lasă și el de împărăție și, cu rușinea lui, se întoarce înapoi la tată-său acasă. Craiul, cum îl vede, zice:

- Ei, dragul tatei, așa-i că s-a împlinit vorba ceea: „Apără-mă de găini, că de câini nu mă tem”.

- Ce fel de vorbă-i asta, tată?! zise fiu-său rușinat; la d-ta urșii se cheamă găini? Ba, ia acum cred eu frăține-meu, că așa urs oștirea întreagă este în stare să o zdrumice... Încă mă mir cum am scăpat cu viață; lehamite și de împărăție și de tot, că doar, slavă Domnului, am ce mânca la casa d-tale.

- Ce mânca văd eu bine că ai, despre asta nu e vorbă, fătul meu, zise craiul posomorât, dar ia spuneți-mi: rușinea unde o puneți? Din trei feciori câți are tata, nici unul să nu fie bun de nimica?! Apoi, drept să vă spun, că atunci degeaba mai stricați mâncarea, dragii mei... Să umblați numai așa, frunza frâsinelului, toată viața voastră și să vă lăudați că sunteți feciori de crai, asta nu miroase a nas de om... Cum văd eu, frate-meu se poate culca pe o ureche din partea voastră; la sfântul Așteaptă s-a împlini dorința lui. Halal de nepoți ce are! Vorba ceea: La plăcinte, înainte/ La război, înapoi.”

Cerințe:

1. Care crezi că este *mesajul* textului?

2. Numește *tema* textului.

3. Prezintă două caracteristici ale *basmului cult*, care se regăsesc și în textul dat.

4. Numește *două motive* literare specifice basmului, prezente în text.

5. Recunoaște *registru stilistic* specific textului de mai sus și argumentează-ți alegerea.

6. Comentează atitudinea craiului față de fapta feciorului său.

7. Transcrie două fragmente care să demonstreze *originalitatea* lui Ion Creangă în acest basm.

8. Comentează, la alegere, un proverb/ o zicătoare, din textul dat.

9. Menționează două trăsături ale *textului epic* prezente în text.

Testul nr. 4

Se dă textul:

„Lumea asta e pe dos, toate merg cu capu-n jos; puțini suie, mulți coboară, unul macină la moară. Ț-apoi acel unul are și pâinea și cuțitul și taie de unde vré și cât îi place, tu te uiți și n-ai ce-i face. Vorba ceea: Cine poate oase roade, cine nu nici carne moale. Așe și cu Harap-Alb și cu ai săi; poate-or izbuti să ieie fata împăratului Roș, poate nu, dar acum, deodată, ei se tot duc înainte și, mai la urmă,

cum le-o fi norocul. Ce-mi pasă mie? Eu sunt dator să vă spun povestea și vă rog să mă ascultați.”

Cerințe:

1. Scrie două expresii/ locuțiuni care să conțină cuvintele: *cap, pâine*.

2. Transcrie, din text, patru forme populare.

3. Prezintă caracteristicile stilului lui Ion Creangă, așa cum reiese și din fragmentul dat.

4. Comentează, în maximum 5 rânduri, perspectiva narativă din text, având în vedere raportul *narator – informație livrată*.

5. Comentează afirmația finală a textului.

6. Alcătuieste enunțuri cu sensurile denotative și conotative ale cuvintelor: *a măcina, noroc, a roade*.

Eseu

❖ Redactează un eseu, pornind de la textele selectate, de maximum două pagini, în care să argumentezi că Harap-Alb este un erou *atipic*.

a) „Fiul craiului cel mai mic, făcându-se atunci roș cum îi gotca, iese afară în grădină și începe a plânge în inima sa, lovit fiind în adâncul sufletului de apăsătoarele cuvinte ale părintelui său.”

b) „Fiul craiului îi mai trage și atunci un frâu în cap, cât ce poate, și apoi iar începe a purta caii de colo până colo, să vadă, nu cumva a veni alt cal să mănânce jărat.”

c) „- De mi-i duce ca gândul, tu mi-i prăpădi, iar de mi-i duce ca vântul, tu mi-i folosi, căluțul meu, zise fiul craiului.”

d) „- Dar aista cal ți l-ai ales?...”

- Apoi dă, tată, cum a dat târgul și norocul; am de trecut prin multe locuri și nu vreau să mă ia oamenii la ochi.”

e) „Fiul craiului, boboc în felul său la trebi de aieste, se potrivește Spânului și se bagă în fântână, fără să-i trăsnească prin minte ce i se poate întâmpla.”

f) „Acum să-mi spui tu cine ești, de unde vii și încotro te duci, că, de nu, acolo îți putrezesc ciolanele! Fiul craiului ce era să facă? Îi spune cu de-amănuntul, căci, dă, care om nu ține la viață înainte de toate?”

g) „- Fii încredințat că nu eu, ci puterea milosteniei și inima ta cea bună te ajută, Harap-Alb, zice Sfânta Duminică ieșind și lăsându-l în pace să se liniștească.”

h) „ Ei, Harap-Alb, așa-i că iar te-a ajuns nevoia de mine?”

- Așa este, măicuță, răspunse Harap-Alb, cufundat în gânduri și galben la față, de parcă-i luase pânza de pe obraz. Spânul vrea să-mi răpună capul cu orice preț. Și de-aș muri mai degrabă, să scap odată de zbucium: decât așa viață, mai bine moarte de o mie de ori!

- Vai de mine și de mine, Harap-Alb, zise Sfânta Duminică; parcă nu te-aș fi crezut așa slab de înger, dar, după cât văd, ești mai fricos decât o femeie! Hai, nu mai sta ca o găină plouată! rămâi la mine în astă noapte și ți-oi da eu vrun ajutor.”

i) „- Auzit-ai ce am spus, slugă netrebnică, zise Spânul, arătând lui Harap-Alb tăișul paloșului, pe care jurase credință și supunere Spânului la ieșirea din fântână.

c) „Și odată mi ț-o înșfacă ei, unul de o mână și altul de cealaltă, și hai, hai!... hai, hai! în zori de ziuă ajung la palat”. „- Măi, Păsărilă, iacătă-o-i, ia!” „Ei, apoi? Lasă-te în sama lor, dacă vrei să rămâi fără cap.”

d) „și când să pună mâna pe dânsa, zbrrr!...pe vârful unui munte și se ascunde după o stâncă (...) și când să pună mâna pe dânsa, zbrrr!... și de acolo și se duce de se ascunde tocmai după lună”; „Ș-odată pornesc ei, teleap-teleap-teleap, și cum ajung în dreptul ușii, se opresc puțin.”

e) „Numai de nu i-ar muri mulți înainte; să trăiască trei zile cu cea de alaltăieri.” „Na! așa trebuie să pățească cine calcă jurământul!”;

f) "Ce-mi pasă mie? Eu sunt dator să spun povestea și vă rog să ascultați.”

g) "Și dacă-ți putea scoate la capăt trebușoara asta, atunci oi mai vedea eu...";
"Mă, fetișoara împăratului ne-a tras butucul (...) s-a prefăcut în păsărică, a zburat ca săgeata pe lângă ceilalți.”

h) "toate ca toate", "vorba ceea", "de voie de nevoie", "vorba unei babe"; "vorba cântecului"; "Vorba ceea: Dă-mi, doamne, ce n-am avut,/ Să mă mir ce m-a găsit."

i) "Capul de-ar fi sănătos, că belele curg gărlă".
"Cine poate oase roade; cine nu, nici carne moale."
"Nu-i după cum gândește omul, ci-i după cum vrea Domnul."
"frica păzește bostănăria"
"omul sfințește locul"
"Să nu dea Dumnezeu omului, cât poate el suferi".

j) "Poate că acesta-i vestitul Ochilă, frate cu Orbilă, văr primare cu Chiorilă, nepot de soră lui Pândilă, din sat de la Chitulă, peste drum de Nimerilă, ori din târg de la Să-l-cați, megieș cu Căutați și de urmă nu-i mai dați.";
"La plăcinte,/ înainte/ Și la război/ înapoi.";
"Voinic tânăr, cal bătrân,/ Greu se-ngăduie la drum!"

k) "m-ai băgat în toate grozile morții" _____
"n-ai cui bănuși" _____
"o lua în porneală" _____
"a mâna porcii la jir" _____
"hatârul" "a se chiurchiului" _____
"farmazoană" _____
"arzuliu" _____
"teleagă" _____

Testul nr. 6

❖ Precizează modalitățile de realizare a umorului, așa cum reies din textele date:

a) "Și înălțimei voastre gând bun și mână slobodă, ca să ne dați cât se poate mai multă mâncare și băutură, zise Setilă, căruia îi lăsa gura apă; că din mâncare și băutură las' dacă ne-a întrece cineva; numai la treabă nu ne prea punem cu toți nebunii";

"aș ruga pe luminarea sa, că dacă are de gând a ne ospăta, după cum s-a hotărât, apoi să ne îndesească mai mult cu udeala, pentru că acolo stă toată puterea și îndrăzneala";

"Doar unu-i împăratul Roș, vestit prin meleagurile aceste pentru bunătatea lui cea nepomenită și milostivirea lui cea neuzită.".

b) "Tare-mi ești drag!... Te-aș vârî în sân, dar nu încapi de urechi...";
"Dar amarnic mai ești la viață; când te mâni, faci sânge-n baligă";
"Ia să-i faci chica topor, spinarea dobă și pânțelele cobză".

c) fata împăratului Roș este "o zgâtie de fată", "un drac, bucățică ruptă din tată-său din cap până în picioare, ba încă și mai și";

"care de care mai chipos și mai îmbrăcat, de se țârâiau ațele și curgeau oghelele după dânșii";
